

Národný park Pieniny

Š. Danko: *The National Park Pieniny. Život. Prostr., Vol. 29, No. 2, 95–97.*

The Pieniny Mts. are a part of the klippen zone on the border of inner and outer Carpathians with a typical agricultural landscape. In 1932 the Polish "Pieninski Park Narodowy" was proclaimed and the Slovak Natural Reserve in the Pieniny Mts. so creating the first bilateral protected area.

The Pieniny National Park was proclaimed in 1967 on the area of 2125 ha with a protected belt of 52 547 ha.

The best conserved parts of the Pieniny National Park were proclaimed National Natural Reserves, as: the gully of the Dunajec of 362.47 ha formed by the Dunajec river in mesozoic rocks with many endemic plants, the gully of the Lesnický brook of 29.53 ha made from the separation of the limestone klippe Osobitá from Kača and Bystrík. The Haligovce rocks of 80.80 ha are formed by sediments from the Mesozoic and Paleogene system with karst forms. In the protected belt of the Pieniny National Park there are eight natural reserves and three natural monuments. The villages Osturňa and Ždiar are proclaimed reserves of folk architecture and the village Jezersko is a monument zone.

Traditional agriculture combined with tourism are the strong activities in the national park. The main attraction of this area is the percussive table of the river Dunajec on rafts. In the present agricultural recession comes on the desertion of agricultural land where appear natural successions prevailing of shrub communities and forest. The nature of the national park and its protected belt may be influenced by the water power plants on the river Dunajec only 5 km far from the border of the national park.

Pieniny tvoria súčasť úzkeho bradlového pásma na rozhraní vnútorných a vonkajších Karpát, ktoré je práve tu morfológicky najpestrejšie, najčlenitejšie a najzachovanejšie. Tohto územia sa dotýkala ruka človeka v pozitívnom zmysle, a tak prírodné skvosty obohatil o malebnú maloplošnú sústavu polí a medzí s vysokou diverzitou a stabilitou v krajine.

Vývoj ochrany prírody v Pieninách

Prírodné a kultúrne danosti územia vytvorili predpoklady na jeho poľnohospodárske a turisticko-rekreačné využitie už na sklonku minulého storočia. Geomorfologickou stavbou a pestrosťou prírodných zložiek však rovnako priťahovalo vedcov i bádateľov, ktorí už začiatkom 20. storočia upozorňovali na nevyhnutnosť ich zachovania a ochrany.

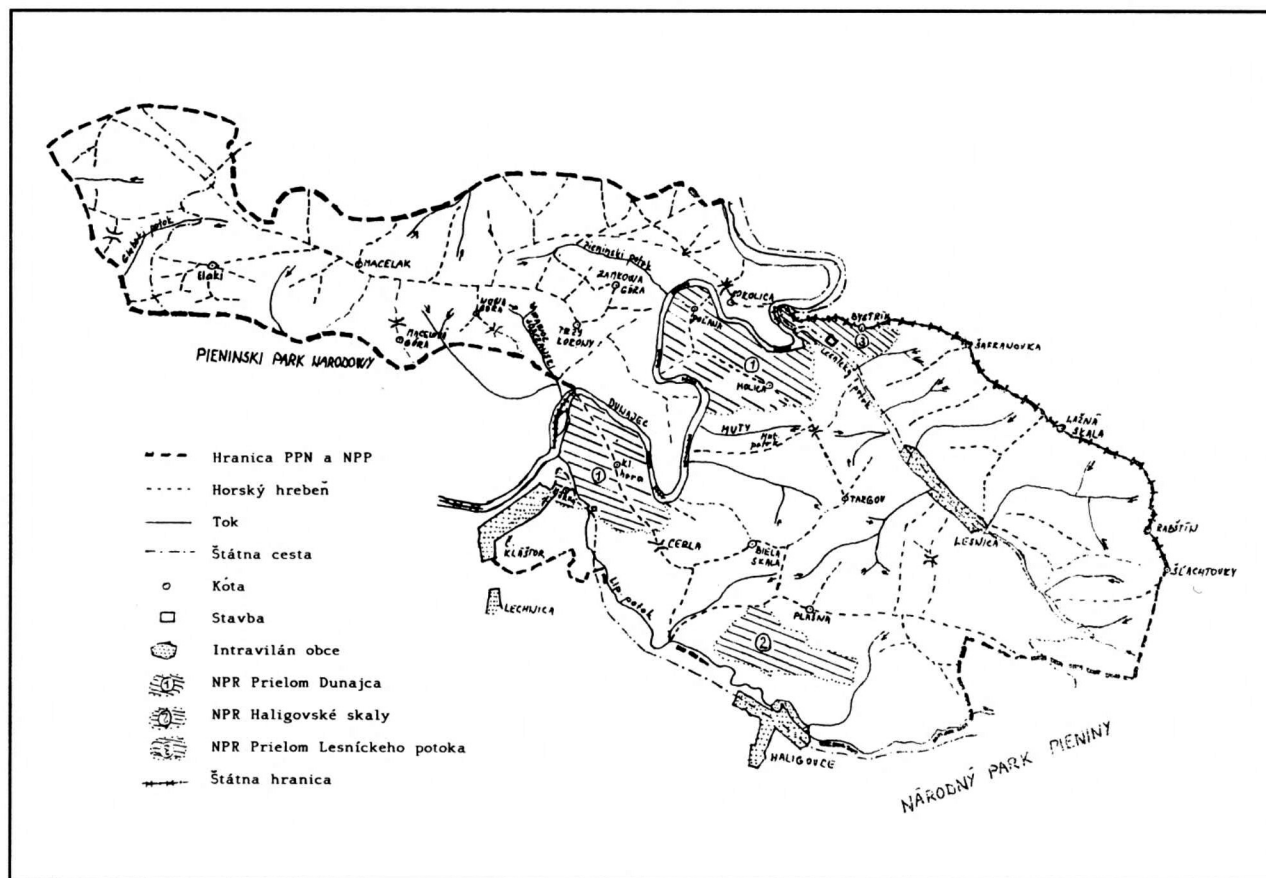
Snahy o ochranu pieninskej prírody vyvrcholili r. 1932 vyhlásením chránených území na oboch stranách hranice. 12. 5. 1932 to bol Pieninski Park Narodowy v Poľsku a 9. 6. 1932 Slovenská prírodná rezervácia v Pieninách. Vznikol tak prvý bilaterálny park v Európe. Pieninský národný park však oficiálne vznikol až 16. 1. 1967 naria-

dením Predsedníctva SNR, ktorým sa vymedzilo aj jeho územie na výmere 2125 ha a ochranné pásmo na rozlohe 52 547 ha. Nový zákon č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny potvrdil toto územie s názvom Národný park Pieniny.

Osobitne chránené územia Národného parku Pieniny

Najzachovanejšie časti prírody na území Národného parku Pieniny boli vyhlásené za *Národné prírodné rezervácie (NPR)* súčasne s vyhlásením národného parku.

● *NPR Prielom Dunajca* - zaberá 362,47 ha po pravej strane rieky Dunajec. Z hľadiska geologického tu prevažujú horniny mezozoika pieninskej série bradlového pásma. Rezerváciu tvoria lesné ekosystémy hrebeňa Kláštornej hory (654 m n. m.) a hrebeňa Holice (828 m n. m.) v strede územia prerušené poľnohospodárskou pôdou a vápencovými bralami. Vápencové bralá sú charakteristické xerothermofilnými rastlinnými spoločenstvami s výskytom endemických rastlín, ako chryzantéma pieninská (*Dendratherma zawadskii*), arábka pieninská (*Arabis pieninica*) a pod.

Fenoméonom územia je však rieka Dunajec so svojimi riečnymi a brehovými spoločenstvami, ktorá tento prírodný klenot vytvorila. Dunajec tým, že tvorí štátnu hranicu, rozdeľuje rezerváciu na dve rovnocenné časti.

● **NPR Prielom Lesníckeho potoka** - rozprestiera sa na ploche 29,53 ha a vytvárajú ho vápence pieninského vývoja, v ktorých Lesnícky potok vymodeloval skalnú tiesňavu oddelením skalného brala Osobitá od skalných brál Kača a Bystrík (704 m n. m.). Rezerváciu v prevažnej miere tvoria xerothermné rastlinné spoločenstvá.

● **NPR Haligovské skaly** - (80,80 ha) nachádza sa nad obcou Haligovce a vytvárajú ju sedimenty mezoika a paleogénu haligovského vývoja. Celý útvar tvoria skalné bralá s povrchovými a podzemnými krasovými formami. Z povrchového krasu sú tu najmä krasové žľaby, ktoré územie rozčleňujú, skalné okná a závrty. Podzemný kras reprezentujú mnohé skalné diery a jaskyne, z ktorých najznámejšia je jaskyňa Axamitka pomenovaná podľa kapitána bratrikov Petra Axamita. Jaskyňa je známa ako paleontologické a archeologické nálezisko. Rastlinstvo tejto NPR tvoria prevažne subxerofytne spoločenstvá s výskytom endemických a subendemických rastlín. V lesných spoločenstvách prevažujú vápencové bučiny a na sutinách jaseňové a lipové javoriny.

Ostatné územie

Územie mimo NPR tvorí najmä poľnohospodárska a lesná pôda. Poľnohospodárska pôda sa dodnes na väčšine územia obrába tradičným spôsobom. Tento spôsob hospodárenia umne využíva protierózne funkcie terasovitých políčov s medzami stabilizovanými krovitými a stromovitými spoločenstvami.

Lesná pôda na území parku zaberá 982 ha. V osobitne chránených územiach rastú prirodzené lesné spoločenstvá, na ostatnom území prevažujú prechodné spoločenstvá, ktoré vznikli z pasienkových lesov a pôsobením prirodzenej sukcesie na opustených poľnohospodárskych pozemkoch.

Ochranné pásmo Národného parku Pieniny

Ochranné pásmo Národného parku Pieniny zaberá územie od hraníc Tatranského národného parku a jeho ochranného pásma - teda predhoria Spišskej Magury, Spišskú Maguru a Zamagurie. Ochranné pásmo je územím s mnohými zachovanými prirodzenými lesnými močiarnymi a vodnými spoločenstvami, nachádza sa tu osem prírodných rezervácií a tri prírodné pamiatky.

Krajinu ochranného pásma netvorí však len tieto spoločnosti, ale aj zachovaná pôvodná poľnohospodárska a urbanizovaná krajina. Pôvodné sídelné celky sú chránené ako pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry (obce Osturňa a Ždiar) alebo ako pamiatkové zóny (obec Jezersko).

Hospodárske využitie územia

Tradičnou činnosťou človeka v tejto oblasti je poľnohospodárstvo. Po období, keď nad územím národného parku visela hrozba združstevňovania (prevažná časť však nikdy nebola kolektivizovaná), nastal v súčasnosti druhý extrém. Miestny roľník opúšťa pôdu na neprístupných a menej úrodných plytkých poľnohospodárskych pôdach a hľadá zdroj príjmov prevažne vo vzdialenejších priemyselných strediskách. Znamená to však nástup prirodzenej sukcesie na týchto plochách v prospech krovinových spoločností s prechodom do lesa, a tak vzniká nebezpečie zníženia prirodzenej biodiverzity územia. Bolo by vhodné, keby sa v takýchto vzácných územiach mohli nájsť výraznejšie motivačné nástroje pre pokračovanie prirodzených tradícií vo využívaní poľnohospodárskej pôdy, pretože okrem prírodnej hodnoty má len takáto krajina príťažlivosť pre návštevníka tohto územia.

Rieka Dunajec je v súčasnosti jednou z našich najčistejších riek so zachovanými biotopmi, najmä v úseku, kde vytvára Prielom Dunajca. V minulosti sa využívala najmä na dopravu dreva a dodnes je to turisticky najpríťažlivejšie miesto Národného parku Pieniny - tradične spojené s turistickou atrakciou - splavom rieky na pltiach. Pri dodržaní podmienok ochrany prírody je to jeden z najvhodnejších spôsobov využívania územia.

V poslednom období vzniká v súvislosti s dostavbou sústavy vodných diel na Dunajci pri poľských obciach Niedzica a Vyšné Šromowce (vzdialených 5 km od NP) hrozba zmeny hydrologického a teplotného režimu v rieke a jej príľahom okolí, ako aj zmeny mezoklimatických pomerov na území národného parku a jeho ochranného pásma. Tieto zmeny môžu ohroziť najmä vzácne a endemické druhy rastlín a živočíchov a ich prirodzené spoločenstvá. V najbližšom období treba nevyhnutne zabezpečiť dokonalý monitoring a zintenzívniť prieskumnú a výskumnú činnosť.

Medzinárodná spolupráca

Pieniny tvoria jeden prírodný celok umelo rozdelený štátnou hranicou na dva národné parky, ktoré majú spolu rozlohu 4356 ha. Na spoločný postup pri ochrane prírody tohto jedinečného územia upozornili už zakladatelia prvého bilaterálneho národného parku r. 1932, ktorým položili základy medzinárodnej spolupráce v oblasti ochrany prírody v Európe.

Koncom osemdesiatych rokov sa začala intenzívnejšie rozvíjať spolupráca pracovníkov oboch národných parkov. Podpísali dohodu o vzájomnej spolupráci a každoročne obnovujú realizačné plány z nej vychádzajúce. Organizujú spoločné konferencie a semináre na území oboch parkov, spoločne riešia problémy a spolupracujú pri monitoringu územia uvedomujúc si, že Pieniny možno úspešne chrániť len ako jeden celok.

